

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Литв'якова Михайла Вікторовича «Педагогічна корекція емоційно-вольової сфери дітей 5-7 років з порушенням опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді», представленій на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

Дисертація Михайла Вікторовича Литв'якова має глибоке наукове, соціальне й практичне значення в умовах нових суспільних трансформацій, воєнного стану в Україні, актуалізації питань реабілітації та інклюзії, а також перегляду системи надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Вона є ґрунтовною, цілісною, добре структурованою науковою працею, присвяченою надзвичайно важливій, актуальній та, водночас, практично складній проблемі – формуванню й педагогічній корекції емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку з порушенням опорно-рухового апарату (ПОРА) засобами фізичних вправ у водному середовищі. Така тематика обумовлена не лише запитом спеціальної освіти як галузі, а й глибокими суспільними очікуваннями в напрямі підвищення якості життя та адаптаційних можливостей дітей з особливими освітніми потребами.

Порушення опорно-рухового апарату (ПОРА) – це не лише фізичне обмеження дитини у вільному русі, а й глибоке, комплексне явище, яке впливає на психоемоційний розвиток, формування особистісної ідентичності, соціальні навички та здатність до саморегуляції. Саме тому наукове усвідомлення шляхів педагогічного впливу на емоційно-вольову сферу таких дітей має ключове значення для створення ефективних програм розвитку та адаптації.

Дослідження Литв'якова М. В. спрямоване на формування цілісної психоемоційної сфери, опираючись на один із найбільш гуманних і доступних методів – фізичні вправи у воді, що виступають засобом не лише корекції, а й збереження здоров'я, зміцнення самооцінки, формування впевненості у власних силах.

Здійснене дослідження розширює теоретичну парадигму спеціальної освіти, вводячи до її поля розробку технології емоційно-вольового впливу через гідрофізичні практики, що відкриває нові горизонти міждисциплінарного

поєднання педагогіки, психології, фізичної культури та медицини. У дисертації автор комплексно обґрунтовує важливість та ефективність залучення дітей з порушенням ОРА до корекційно-розвиткового впливу через адаптивну фізичну активність, а саме – через вправи у воді, які сприяють не лише соматичному, але й психоемоційному розвитку. У сучасних реаліях, коли Україна переживає глибоку гуманітарну кризу, спричинену повномасштабною агресією, в суспільстві зростає кількість дітей з різними порушеннями, включно з набутими порушеннями опорно-рухового апарату внаслідок травм, внутрішнього переміщення, стресу та депривації. Це свідчить про широку наукову ерудицію дослідника, його розуміння міждисциплінарної специфіки сучасної спеціальної освіти та її практичних завдань.

Діти, які мають ПОРА, опиняються в ще більш вразливому становищі – вони часто не мають доступу до якісної реабілітаційної допомоги, не адаптовані до умов інклюзивного простору, зустрічаються з психологічною ізоляцією та тривалими емоційними розладами. Розроблена в цьому контексті Литв'яковим методика є своєчасною відповіддю на нові виклики в Україні.

Методичний підхід, який розробив автор, передбачає інтеграцію тілесного досвіду з емоційним розвитком дитини. Через роботу у воді, середовищі, яке забезпечує комфорт, зменшує страх, стимулює сенсорну активність, формуються нові нейронні зв'язки, стабілізується емоційний стан, зменшується тривожність і агресивність, підвищується рівень самоконтролю та емоційної витривалості. Важливим його складником є впровадження методики не лише в умовах стаціонарних дитячих закладів, а й у польових умовах – у центрах тимчасового перебування, кризових центрах для ВПО, реабілітаційних таборах, що працюють з дітьми, травмованими війною та інших. У цьому підході криється гуманістична філософія спеціальної освіти XXI століття: не виправляти дитину, а допомагати їй розкривати власний потенціал через середовище, яке підтримує, а не стигматизує.

Значущим є те, що дисертант не обмежився теоретичним моделюванням, а довів ефективність методики в практичних умовах роботи з дітьми. Тому

дослідження дає чіткі орієнтири для масштабування методики на рівень закладів дошкільної освіти, реабілітаційних центрів, центрів фізичної терапії.

Автор демонструє мобільність і адаптивність своєї системи. Вона може бути адаптована як для дітей з ДЦП, так і для дітей із вторинними моторними обмеженнями внаслідок соматичних чи психоемоційних травм.

У вступі та першому розділі роботи автор чітко, логічно й переконливо обґрунтовує актуальність теми, зосереджуючись на наявних суперечностях між потребами дітей у фізичному й психоемоційному розвитку та недостатнім рівнем науково-обґрунтованих методик педагогічної корекції з урахуванням особливостей водного середовища. Литв'яков надзвичайно вдало поєднує сучасні підходи у сфері гідрокінезотерапії, адаптивного фізичного виховання та педагогіки підтримки.

Наукова новизна дослідження не викликає сумнівів. Уперше створено цілісну робочу модель педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дошкільників 5–7 років з ПОРА, розроблено та апробовано спеціальні комплекси вправ у воді, що мають спрямований емоційно-вольовий корекційний потенціал. Важливо підкреслити, що запропонована автором методика має як діагностичне, так і розвивальне значення, дозволяючи індивідуалізувати підхід до кожної дитини.

Робота відзначається логічною структурою: вступ, три розділи, висновки, список літератури та додатки. Обсяг основного тексту оптимальний, наповнений змістом без зайвих повторів чи декларативності. Кожен розділ має чітке підґрунтя, методологічну цінність та відповідає поставленим завданням.

Особливої уваги заслуговує добір методів дослідження, які поєднують кількісний і якісний підхід, що дозволяє отримати виважені результати й продемонструвати ефективність методики. Варто зазначити, що результати статистично достовірні, апробовані та можуть бути застосовані на практиці.

Практичне значення дослідження є безперечним. Запропоновані підходи не просто розроблені під час підготовки дисертаційного дослідження, а успішно реалізуються у закладах дошкільної освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, реабілітаційних установах, санаторіях, приватній практиці. Методика може

використовуватися під час консультацій з батьками, у післядипломній педагогічній освіті, для підвищення кваліфікації фахівців освіти тощо.

Важливо відзначити творчий підхід автора до впровадження казкотерапії та театралізованих форм занять у гідрокорекційний процес, що не лише відповідає віковим особливостям дітей, а й посилює ефект позитивної емоційної адаптації до нового середовища.

Дисертація має вагому соціальну складову, оскільки спрямована на формування базових життєвих компетентностей дітей з порушенням ОРА, підтримку їх соціальної адаптації та психоемоційного благополуччя. Це дослідження не лише розширює науковий простір у межах спеціальної освіти, але й відповідає викликам сучасної інклюзивної політики, закладеної в українське та європейське законодавство.

Водночас дослідження М. В. Литв'якова має також методологічне значення для професійної підготовки педагогів спеціальної освіти, фізичних терапевтів, практичних психологів. Вона сприяє розширенню їх уявлень про можливості корекційної діяльності через емоційно забарвлену фізичну активність у воді, яка активно використовується у світі, але ще недостатньо – в українській практиці. Значення роботи полягає і в тому, що вона спрямована на створення моделі підтримки дитини як особистості, формування її здатності до саморегуляції, подолання фрустрації, що має надзвичайну вагу для її подальшої інтеграції в освітній простір.

Структура роботи, виклад матеріалу і оформлення здійснені відповідно до вимог, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Окрім цього, дисертаційне дослідження містить таблиці, рисунки та світлини.

Рецензоване дисертаційне дослідження є доопрацьованим варіантом у порівнянні з попереднім, але не позбавлене **зауважень та побажань до змісту й оформлення дисертації:**

1. Теоретико-методологічний апарат дослідження потрібно було посилити через звернення до сучасних закордонних досліджень, які висвітлюють

мультидисциплінарний підхід до гідротерапії у педагогіці, емпіричних підходів до розвитку вольової сфери в дітей із руховими порушеннями, педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дітей.

2. У змісті не завжди чітко розмежовано рівні та компоненти емоційно-вольової сфери – когнітивний, емоційний, поведінковий. Потрібно чіткіше диференціювати ці складники в діагностичних і формувальних блоках.

3. В роботі багато разів (31) використовується, зокрема, й необґрунтовано, термін «особливі освітні потреби» і похідні, водночас в темі зазначено, що дослідження спрямоване на дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

4. Методика реалізації фізичних вправ у воді могла б бути більш розширено описаною, зокрема у частині поетапності їх впровадження, тривалості окремих етапів, особливостей адаптації вправ до індивідуальних особливостей дитини, зокрема, з комбінованими порушеннями.

5. Статистичний аналіз результатів подано коректно, проте доцільно було б доповнити інтерпретацію результатів якісними характеристиками змін (наприклад, прикладами поведінки дітей, описами динаміки окремих проявів).

6. Важливою була б більша деталізація психолого-діагностичного блоку у підрозділі 3.6, присвяченому визначенню ефективності впливу корекційної програми.

7. Загальні висновки мають відповідати завданням, тобто давати відповіді на них. У роботі цього не спостерігається.

8. Список літературних джерел потребує суттєвого доопрацювання відповідно до вимог. Зокрема, список в рецензованому варіанті містить 68 найменувань, тоді як у вступі зазначено: «216 найменувань, у тому числі 58 – іноземними мовами», що потребує уніфікації згідно з вимогами.

9. Дисертаційне дослідження містить помилки та русизми, що дещо ускладнює його загальне сприйняття.

10. Вважаємо доцільним у перспективі розширити запропоновану педагогічну програму на дітей інших вікових категорій, зокрема, старшого дошкільного або молодшого шкільного віку.

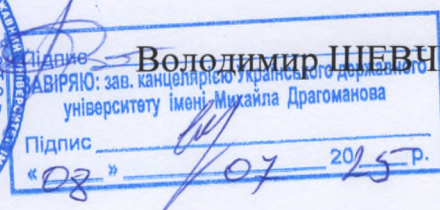
Зазначені зауваження та побажання не перешкоджають загальному позитивному сприйманню даного дослідження. Сформульовані у ньому положення, результати та висновки становлять наукову і практичну цінність.

Висновок. Дисертація Литв'якова Михайла Вікторовича «Педагогічна корекція емоційно-вольової сфери дітей 5–7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності корекції емоційно-вольової сфери дітей 5–7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді.

Рекомендую роботу до захисту на спеціалізованій Вченій раді.

Рецензент:

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри сурдопедагогіки та
сурдопсихології імені М. Д. Ярмаченка
завідувач кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології
імені М. Д. Ярмаченка
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Володимир ЦЕВЧЕНКО